

СТАНОВИЩЕ

на Национална мрежа за децата по проекта на Закон за предучилищното и училищното образование

Националната мрежа за децата (НМД) приветства усилията на министерството на образованието младежта и науката за промяна на политиката и за усъвършенстване на училищното и предучилищно образование с предлагания законопроект. Ние като гражданска организация участвахме в консултативния процес по изготвяне на Концепцията за Закона за предучилищното и училищното образование и на текстовете на проекта на закон.

Ние - гражданските организации от Мрежата за децата - проведохме свои дискусии сред нашите членове в които участваха над 150 представители от страната. Настоящото становище е съгласувано с членовете на мрежата и следва политиката на тематичната работна група „Образование” на Националната мрежа за децата.

Като цяло ние подкрепяме предлагания законопроект за училищно и предучилищно образование и изразяваме удовлетвореността си, че Министерството на образованието, младежта и науката е отразило нашите основни предложения, а именно:

1. Определяне на срок за закриване или преобразуване на седмичните детски градини и детските градини за деца със СОП в детски градини, в обединени детски заведения или в центрове за работа с деца.

2. Определяне на срок за трансформиране на СПИ и ВУИ: ВУИ - в алтернативни места за лишаване от свобода на деца над 14 г., СПИ - в центрове за работа с деца с трудности в поведението.

3. Създаване на Центрове за работа с деца и ученици, на общинско, областно или на регионално ниво, в зависимост от местните потребности, които:

❖ Предоставят услуги в подкрепа на приобщаването, образователната и социална адаптация на деца и ученици с трудности в поведението, с увреждания и със специални образователни потребности чрез:

- диагностична, консултативна, рехабилитационна и корекционно-възпитателна работа с деца и ученици и техните семейства;
- ресурсно подпомагане на деца и ученици със специални образователни потребности;
- социална работа, педагогическа и психологическа подкрепа на деца и ученици, както и семействата им за задържане на ученика/детето в училище или детската градина.

❖ Предоставят услуги, свързани с професионално ориентиране и консултиране.

❖ Предоставят услуги за развитие на интересите, способностите, талантите и потребностите на децата и учениците в областта на науката, техниката, изкуствата, спорта и др.

4. Гарантиране на достъп на децата и учениците до съвременно и системно здравно образование.

5. Създаване на алтернативни или гъвкави форми на обучение за децата, свързани с отпадането от училището или с различните нужди на децата, произтичащи от спецификата на тяхното развитие.

6. Въвеждане на изискване за създаване и прилагане на системи за управление на качеството на образованието.

7. Разширяване правото на всяко училище и детска градина да развива свои **специфични училищни политики**, вкл. за превенция на насилието и за създаване на позитивен училищен климат и конструктивни взаимоотношения.

8. Предоставяне на възможност на **гражданските организации да участват в предоставянето на дейности**, в рамките на **Центровете за работа с деца**.

В същото време е необходимо в хода на дебатите в Народното събрание да се обърне внимание на следните регламенти, които се нуждаят от подобряване и прецизиране.

1. По отношение на начина на регламентиране на Центровете за подкрепа на личностното развитие

В законопроекта е определено единствено общинското равнище на създаване и функциониране на Центровете. Ние смятаме, че по този начин съществуват сериозни опасности за:

1.1. Лишаване на децата от определени услуги или от предоставянето на услуги с ниско качество в някои общини. Основанията за това са свързани с недостига на достатъчно количество от добри, тясно профилирани специалисти по места.

Прехвърлянето на всички видове услуги на общинско равнище, без достатъчно обезпечаване на процеса с необходимите информационни, методически, човешки, финансови и други ресурси, поставя на сериозен риск прилагането на моделите в малките и средните общини. Тази вероятност се засилва и от факта, че разкриването на Центровете остава единствено в сферите на желанието и възможността на кметовете.

Ние предлагаме да бъде преразгледана възможността центровете да бъдат създавани и да функционират и на други равнища, освен на общинско – т.е. областно и национално.

1.2. Невъзможност от страна на МОМН да се генерира достатъчно професионален и експертен капацитет за създаване на структури, които да улеснят трансформирането на СПИ и ВУИ.

1.3. Създаване на Центрове, които правят всичко, без да има ясни изисквания за контрол на качеството на услугите и за резултатност.

Широкото дефиниране на сферите на дейност на Центровете, от една страна, покрива голям спектър от необходими услуги, които са в интерес и на децата, и на училищата. От друга страна, без ясни регламенти за специализация и професионално окомплектоване на тези услуги, се създава предпоставка за разкриване на звена или услуги, които правят всичко.

1.4. Поставяне в ситуация на сериозно натоварване на някои училища в малки населени места, които ще интегрират деца със СОП, без да могат да се ползват от достатъчна ресурсна подкрепа.

Новите разпоредби регламентират цялостната оценка на индивидуалните потребности и ресурси на детето и създаването на плана за работа с него да се извършва на училищно равнище, без да са гарантирани механизмите, с които в училищните екипи за оценка да могат да бъдат привлечени достатъчно добри специалисти.

Ние смятаме, че Центровете могат да имат важни функции за създаване и предоставяне на гъвкава, адекватни на нуждите, допълнителни квалифицирани и комбинирани форми на подкрепа на децата и училищата. Те могат да изпълняват тези си функции, както и да предоставят различните услуги на различни места – в центъра, изнесено в училището/детската градина, комбинирано.

2. Разширяване на автономията на училищата

Разширяването на автономията на училищата следва да е съпътствана с ясни ангажименти на МОМН да осигурява подкрепа на детските градини, училищата и центровете като:

- ❖ обезпечава създаването на съвременни методически наръчници, форми за обучение на работещите с деца и ученици в системата на образованието и екипи от специалисти, работещи в помощ на образователните институции;
- ❖ разработва и утвърждава гъвкави възможности за учене на различните групи деца, които попадат в уязвима ситуация, вкл. за отпадналите или застрашените от отпадане деца, децата с различни СОП или в риск;
- ❖ създаване на система от подкрепящи организации и услуги, които да работят с училищата на място, отчитайки контекста на функциониране на училището и предлагайки адекватни на нуждите на конкретните училища форми на подкрепа, вкл. за прилагане на системи за управление на качеството.

Ние предлагаме тези отговорности на МОМН да залегнат изрично в нормативната уредба.

3. Разширяване на възможностите за прилагане на системно и съвременно гражданско, здравно и интеркултурно образование.

Ние приветстваме новите и разширени възможности за въвеждане на тематиката на гражданско, здравно и интеркултурно образование и смятаме, че това е една важна стъпка към осъвременяване на образователните процеси и към отваряне на училището към нуждите и интересите на децата.

В същото време бихме искали да се застъпим за гаранции за осигуряване на:

- ❖ достатъчно присъствие на тези сфери в рамките на профилираната подготовка на учениците;
- ❖ адекватна на подходите и методологията на гражданското, здравното и интеркултурното образование подготовка на учителите.

4. Създаване на нови, гъвкави възможности за учене на децата.

Ние смятаме, че процесът на закриване на помощните училища трябва да се управлява внимателно и да се използва за регламентиране на нови училищни форми, които да подкрепят децата с тежки и множество увреждания. През политиката по деинституционализация, все повече деца ще се насочват в новите форми на социални услуги. Това означава, че за тях ще трябва да се осигуряват подходящи възможности за учене и за развитие.

Предлагаме в Закона да се прецизират начините за учене и за завършване на клас и степен на образование, вкл. за придобиване на степен на професионална квалификация за различни групи уязвими деца – деца, отпаднали от училище, деца със СОП, деца, настанени в СПИ и ВУИ, деца с различни функционални разстройства, деца със специфични заболявания и други.

Сегашните текстове на закона не предлагат много нови възможности, а някои от текстовете отново могат да станат пречка за пълноценното реализиране на тези деца.

5. Създаване на система за квалификация и подкрепа на педагогическите кадри, обвързана с политиките за развитие на училищата.

Въвеждането на съвременните модели за повишаване на автономията на училищата, за управление на качеството и за самооценяване на училищата поставя необходимостта от преразглеждане на нивата, които носят отговорност за повишаването на квалификацията.

Ние предлагаме:

5.1. Квалификацията да се обвърже много повече с идентифициране на конкретните потребности от нея на ниво отделен учител и на ниво педагогически екип и с ефективността ѝ спрямо напредъка на всеки ученик. Това се отнася в много голяма степен по отношение на развитието на т.нар. ключови и трансверсални компетентности, които не могат да се формират без екипната системна работа на всички учители.

5.2. Вътрешно училищните обучения да имат възможност да носят кредити, при условия, че спомагат за качествени подобрения в работата на учителя и резултатите на учениците му. Това става особено важно в контекста на прилагането на новите модели, свързани с повишаване на отговорността на училищата за качеството на обучението, което предоставят. Тези модели изискват сериозна, системна и професионална подкрепа и квалификация на хората именно на място – в детската градина или училището, за да могат да бъдат създавани системни условия за промяна.

5.3. Да се обвърже атестацията на учителите с напредъка, който постигат учениците. Въпреки условието, че по-голямата част от компетентностите следва да се развиват чрез съгласуваните усилия на всички учители, на училищно ниво е важно да се насърчават иновациите в работата на отделния учител.

5.4. Продължение на горното е нуждата професионалният профил да се обвърже и с нуждите на учениците в конкретното училище и с набеязаните от училището приоритети за развитие, а не само с общ стандарт за това, какво би трябвало да знае учителят в даден момент от кариерното си развитие.

6. Осигуряване на възможност за оценка за осъществимостта на закона.

6.1. Ние предлагаме да се ускорят довършителните работи по стандартите, тъй като те съдържат съществената част от образователните политики, докато законът съдържа най-вече принципи и основни процедури.

По-голямата част от организациите в НМД предлагат стандартите, към които реферира законът, да бъдат публикувани преди законът да бъде гласуван от Народното събрание, тъй като всяка оценка на приложимостта както по отношение на сроковете, така и по отношение на ресурсите, не може да се направи без да се знае съдържанието на стандартите. Една малка група от организации не споделят това предложение, тъй като считат че това може да забави или отложи приемането на закона, както и защото е необходим отделен обществен дебат по стандартите.

6.2. Успоредно с работата по стандартите Министерството на образованието, младежта и науката да изготви оценка за осъществимостта на ЗПУО, която да се публикува преди влизането в сила на закона.

Смятаме че по този начин би се осигурило минималното необходимо време на всички, работещи в системата на предучилищното и училищното образование, да се запознаят с политиките, които ще трябва да прилагат и да осмислят промените.

Тези стъпки ще помогнат и на самото Министерство в процеса по осигуряване на достатъчно ресурси, които ще гарантират прилагането на закона по адекватен начин. Ние подкрепяме усилията за сериозни промени, но в същото време някои от сроковете крият сериозни рискове, тъй като въвеждат радикални промени в национален мащаб.

Оценката на осъществимостта ще помогне и за намиране на отговори, свързани с асинхронността на някои от заложените в закона срокове.

Внимателното планиране на различните видове ресурси, които трябва да се осигурят, и подготовката на цялата образователна общност (учители, родители, образователни администратори и граждани - възможни бъдещи членове на ОС на училища), която трябва да се запознае с целия пакет нови норми, процедури и правила преди влизането им в сила, създават условия да се избегне рискът от неприлагане или изкривено прилагане на закона – ефекти, които могат да се превърнат в заплаха за интересите на 1,2 млн. български деца.

Ние, неправителствените организации от НМД, оставаме на разположение за по-нататъшни съвместни дейности, тъй като отчитаме значимостта на този законопроект за развитието на бъдещите обществено-икономически отношения.